

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrť leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrť leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 11. julija 1902.

Politični oddelek.

Protestni shod.

Narodno-napredna stranka je priredila v nedeljo, dne 6. t. m., v sokolovi telovadnici v „Narodnem domu“ impozanten shod, ki je slovesno in odločno protestiral proti obstrukciji katoliško-narodnih poslancev v deželnem zboru.

Na shodu so govorili različni govorniki. Župan Hribar je pojasnil, da pravi vzrok obstrukcije je ta, da katoliško-narodna stranka nima v deželnem zboru večine. Poslanec dr. Tavčar je opisal splošni položaj v deželi in označil vladajoče razmere kot anarhistične. Poslanec dr. Ferjančič je dokazal, da katoliško-narodna gonja s splošno in jednako volilno pravico je samo slepilo, deželni odbornik Grasselli pa je očrtal pozitivno škodo, ki jo ima prebivalstvo od obstrukcije oziroma vsled zaključenja deželnega zbora. Ta govor je velepučen. Grasselli je mej drugim rekel:

„Po kratkem, a mučnem trpljenju je iznenada prominulo prvo zasedanje novoizvoljenega deželnega zbora kranjskega. Oglejmo si nekoliko zapuščino, da zremo, kakšne posledice bode imel prerani konec delovanja deželnega zastopa in kdo bode plačal za puščinske pristojbine.

Deželnemu zboru se je bilo letos baviti z mnogimi važnimi vprašanji. Samo po sebi se umeje, da ni mogoče spuščati se v podrobnosti, ker nam je le pičlo odmerjen čas razpravljanja.

Na prvem mestu mi je omeniti programa za uravnave rek in zgradbe hudournikov, kakor tudi za napravo vodovodov in drugo preskrbovanje z vodo. Ta program obsega vse projekte, o katerih se je kedaj govorilo v deželnem zboru, projekte, o katerih

se je trdilo, da so vsi silno nujni in da treba se jih lotiti brez odlašanja, če hočemo oteti neizogibne pogibelji našega ubozega kmeta-trpina. Naj omenim le par teh projektov.

Največje vseh podjetij je osuševanje ljubljanskega barja. Stroški zanje so proračunjeni na 4.200.000 kron. O podjetju samem nam tukaj ni govoriti: govorilo se je o njem že mnogo in govorilo se bo še mnogo. Osuševanje barja je bila priljubljena vaba, s katero so klerikalci lovili volilce iz ljubljanske okolice v svoje mreže. Celo jeden tistih 12 nujnih predlogov, s katerimi so klerikalci pred 14 dnevi na jedni strani obstruirali v deželnem zboru, na drugi strani pesek v oči metali svojim vernikom, se tiče osuševanja barja. Vse je bilo pripravljeno, da stvar pride na dnevni red v letošnjem zasedanju deželnega zbora, ker je bilo prihodnje leto dejanski začeti z delom. Ta up je zdaj šel po vodi in kdo je tega kriv?! Zdaj imajo naši okoličani priliko, se prepričati, kako je njihovim zastopnikom pri srcu skrb za blaginjo ljudstva!

Drugo veliko podjetje te vrste je uravnava Mirne na Dolenjskem. To melioracijsko delo se že vrši. Kredita je dozda zanje na razpolaganje 280.000 kron. Ta znesek je že precej pri koncu; tekom meseca avgusta utegne biti ves porabljen. Za popolno izgotavljenje vsega dela bode pa še treba kakih 250.000 kron, katere bosta morala zložiti država in dežela. Če ne bo denarja, se mora delo, na pol dovršeno, ustaviti. Kaj pa bo posledica tega? Z vso gotovostjo je pričakovati, da bodo povodnji poškodovale dozdanja nepopolna dela, z drugimi besedami, več ali manj dozda izdanega denarja bo zavrženega in izgubljenega. Dokler delo ni dovršeno, odnaša vsaka večja voda izkopani material, ki je nakopičen ob strugi Mirne, in ga pušča po preplavljenih njivah in travnikih na škodo njihovih posestnikov, kateri že itak težko čakajo, da bi uživali blagodejni učinek urav-

nave, za katero so tudi sami morali skladati. Pretrganje dela bi pa imelo še drugo bitko posledico. Zdaj je delo oddano pod dosti ugodnimi pogoji podjetništvu, katero razpolaga s potrebnimi denarnimi sredstvi. Podjetništvu ne bode nič žal, če se delo prekine na nedoločen čas, ono bode le zahtevalo odškodnino, pozneje pa ne bode hotelo prevzeti dela pod zdajnimi pogoji. Mogoče je, da se delo podraži na ta način za kakih 50.000 kron, če se ne nadaljuje nepretrgoma. Kako pa naj se nadaljuje delo, če deželni odbor ni dovoljen potreben kredit? Stvar je v resnici nujna in to je moralo znano biti klerikalnim poslancem, pa jih ni oviralo, da so z brezvestno razposajenostjo ustvarili tak kritičen položaj.

Toda dovolj detajla! Omenjam le, da je v napominanem programu naštetih 68 melioracijskih projektov, kateri so že toliko godni, da je mogoče misliti na njih izvršitev še v tekočem desetletju. Poleg teh pa je navedenih še 115 projektov, kateri pridejo polagoma na vrsto. Deželni odbor poročilo o tem programu na koncu naglašja, da je pred vsem dobiti zadostno število tehničnih močij, „če se to veliko podjetje sploh hoče hitro in za deželo blagoslovno izvršiti“. Z ozirom na to potrebo je deželni odbor tudi sklenil načrt o reorganizaciji deželnega stavbinskega urada s primerno pomnožitvijo tehniškega osebja, katera je tem potrebnejša, ker poleg vsega družega čaka deželo nujna dogradnja brambovske vojašnice in deželne blaznice. Vrh tega je neobhodno treba posebnih tehniških močij za vzdrževanje in intenzivno nadzorovanje cest, deželnih in okrajnih, da bode moči okrajnim cestnim odborom na razpolaganje dajati zvedence, za katere se v enomer oglašajo. Pa kaj pomaga: vse bo ostalo pri starem! Prej omenjena nujna in imenitna dela za izboljšanje gospodarskih razmer na kmetih bodo morala čakati odrešenja, ker se je klerikalnim kmetiskim poslancem zljubilo onemogočiti delovanje deželnega zastopa. Isto tako bodo morali kmetovalci potrpeti za kakšna posojila in podpore, ki jih morda krvavo potrebujejo. Gorenjci se živo zanimajo za svojo kmetijsko šolo; deželni zbor bi bil imel letos določiti, kje bode ta kmetijska šola, a deželni zbor je zaključen in Gorenjci naj še dalje čakajo na svojo kmetijsko šolo, pa slavo pojó svojim poslancem!

Kar sem dozdej razpravljaj, zlasti uravnave rek, zagradbe hudournikov in preskrbovanje z vodo, to se tiče v prvi vrsti kmetovalcev. Da pa kmetovalci ne bodo mislili, da so sami oni prizadeti od klerikalnih deželnih poslancev očetovske skrbi za občo blaginjo, moram pripomniti, da so tudi obrtniki nekoliko deležni dobrot klerikalne taktike v deželnem zboru. Posebno hvaležni morata biti za to taktiko obrtni zadrugi v Kropi in v Št. Vidu. Trgovinsko ministrstvo podpira obrtne zadruge s stroji, ki jim jih ali daruje ali posoja ali pod jako ugodnimi pogoji

prodaja. Ministrstvo je želelo, da se pridruži tudi dežela temu pospeševanju obrta in deželni odbor je s posebnim ozirom na žrebljarsko zadrugo v Kropi in mizarsko zadrugo v Št. Vidu postavil v proračun 10.000 K za ta posebni namen — za letos pač zaman!

Dosti zanimljivega bi bilo še povedati, na pr. kako se je klerikalcem prej mudilo za deželno preskrbovalnico za starost, dočim se niso zmenili zanjo zdaj, ko so imeli načrt dotičnih pravil pred seboj; pa omenim končno samo še, da se nahaja v deželnega zbora zapuščini nad 90 prošenj, med njimi: prošnja posestnikov iz Podcerkve in Nadleska za podporo vsled povodnji; prošnja za prispevek k gradnji vodovodov v Šmarji, na Razdrtem in na Velikem vrhu; prošnja dolenskega kletarskega društva za podporo; prošnja mlekarske zadruge pri Sv. Mihele v postojinskem okraju; več prošenj za podpore k gradnji cest in mostov, izmed teh posebno prošnji glede mostov čez Savo pri Zagorju, pa čez Savo in Krko pri Brežicah; prošnje rektoratov visokih šol, oziroma raznih podpornih društev na Dunaju, v Gradcu, v Pragi in v Ljubnem za podporo ubogim dijakom; prošnje srednješolskih ravnateljstev v Ljubljani, v Kranju, v Novem mestu, v Idriji in v Kočevju istakto za podpore ubogim dijakom; prošnja za zvišanje učiteljskih prejemkov; prošnja postojinskega učiteljstva za zvišanje stanarine in za draginjske doklade; potem pa dolga vrsta zasebnih prošenj za podpore in miloščine, za zvišanje pokojnin in podaljšanje vzgojevalnin itd.

Vse te prošnje so ostale nerešene: deželni zbor kranjski je zaključen. Prosilci in prosilke, zahvalite za to virtuoze iz škofovega glasbenega zavoda!“

Priobčili smo ta govor, ker se iz njega vidi kakšen sad je rodila obstrukcija v deželnem zboru, kakšen uspeh so dosegli katoliško-narodni poslanci s tem, da so deželni zbor razgnali.

Protestni shod je soglasno sprejel naslednjo resolucijo:

Narodno-napredni volilci vojvodine kranjske, zbrani dne 6. julija l. 1902 na protestnem shodu v Ljubljani izjavljajo:

1. da smatrajo nezaslišano, celi slovenski narod sramoteče postopanje klerikalne stranke in v prvi vrsti nje voditelja dr. Šusterčiča v deželnozborskih sejah dne 21. in 23. junija l. 1902 za skrajno frivolno, ker popolnoma iz trte zvit političen manever, uprizorjen zgolj v svrhu novega brezvestnega beganja in sleparjenja nerazsodne mase kmečkih volilcev ter puntanja istih zoper vsako, popolnemu cerkvenemu usužnjenju naroda nasprotno posvetno avtoriteto;

2. da storé odgovorno za vse neizogibne zle posledice tega razdirajočega počenjanja ono cerkveno oblast, ki je na neizmerno kvar katoliški veri postavila v naši deželi svojo avtoriteto v brezpogojno službo nekrščanskemu klerikalnemu fanatizmu;

3. da izrekajo svoje pomilovanje onim osebno dostojnim klerikalnim poslancem, ki niso imeli poguma, da bi se bili očitno uprli označenemu, za narodnogospodarsko napredovanje vsega prebivalstva brez razlike stranke, v prvi vrsti pa njihovih kmečkih volilcev skrajno pogubnemu postopanju;

4. da pa nasprotno čestitajo na izrednem taktu in uzornem samozatajevanju narodnonapredni deželnozborski delegaciji, čije sleherni člen stoji previsoko, da bi ga zamogle dosežati poulične psovke dr. Šusteršiča;

5. da pozivljejo to delegacijo, izrekajoč jej popolno zaupanje, naj z vso odločnostjo nadaljuje neizprosni, vsako paktiranje izključujoči boj zoper sedanje klerikalno stranko v deželi, pač pa naj se zavzema za potrebno, vsem produktivnim stanovom pravično volilno reformo.

Politični pregled.

Notranji položaj. — Tudi v politiki zavlada prav v kratkem čas miru, kakor vsako poletje. V ministrstvih pripravljajo proračun za prihodnje leto, nagodbena pogajanja pa se pretrgajo kmalu in se začno šele koncem avgusta iznova. Tedaj pride najbrž do končne odločitve.

Deželni zbori. — Letošnje zasedanje deželnih zborov je izredno mirno. V nobenem deželnem zboru se ni nič izrednega zgodilo. Največ pozornosti obuja tirolski deželni zbor, v katerem se delajo jako resne priprave za to, da se končno reši trentinsko vprašanje. Vse okoliščnosti kažejo na to, da se naposled Italijanom venderle dovoli toliko let zahtevana avtonomija. Za nas Slovence je ta zadeva posebno važna, kajti to je gotovo, da kakor se reši italijansko vprašanje na Tirolskem, tako se reši slej ali prej tudi slovensko vprašanje na Štajerskem in na Koroškem. — V tržaškem deželnem zboru je bila z veliko naglico sprejeta reforma volilnega reda. Slovenski poslanci so ta načrt odločno pobijali, ker je skrajno samovoljen in silno prikrajšanje okoličanskih Slovencev. Ti ugovori seveda niso ničesar zalegli. Načrt je bil sprejet, a že danes je popolnoma gotovo, da ta načrt ne zadobi cesarjeve sankcije — V istrskem deželnem zboru je bilo nekaj burnih sej. Ti so posledica tega, da so slovanski poslanci začeli odločnejše nastopati, česar gospodujoča italijanska stranka še ni navajena. Se bo pač morala navaditi!

Državni zbor se po sedanjih dispozicijah skliče meseca septembra in sicer mej 22. in 28. septembrom. Zboroval bo potem kakih šest mesecev.

Italija. — Najvažnejši dogodek na polju mejnarodne politike je potovanje italijanskega kralja v Petrograd. Kralj pojde 13. t. m. iz Italije in se bo pet dni mudil na Ruskem. Dejstvo, da gre kralj prej na Rusko nego v Berlin, se zelo različno komentira. Večinoma se smatra to kot dokaz, da trozveza nima več realnega pomena, nego da je postala gola formalnost. Vesti, da se italijanski kralj snide z avstrijskim cesarjem kje na Tirolskem, je neresnična. Italijanski kralj ne obišče avstrijskega cesarja, vzlic trozvezi.

Francija. — V kratkem času, kar vlada ministrstvo Combes, se je izkazalo, da v socijalnem oziru od tega ministrstva ni dosti pričakovati. Pač pa se je ministrstvo z veliko energijo oprijelo izvrševanja zakona zoper kongregacije. Dalo je zapreti 135 redovniških šol in v parlamentu izjavila, da morajo redovi prositi za avtorizacijo, če hočejo ustanoviti kako šolo ali kak hospic. Parlament je temu pritrdil. S tem

je konec redovniškim šolam v Franciji, vsaj za sedaj, ker vlada ne bo dala taci avtorizacij.

Angleška. — Angleškemu kralju se je obrnilo že toliko na bolje, da se bo meseca septembra morda venderle vršilo kronanje.

Švicarsko mlekarstvo oziroma sirarstvo.

Piše Rok Klemenšek iz Solčave.

Meseca avgusta lanskega leta na potovanju po Švici sem opazoval med drugim tudi švicarsko mlekarstvo in sirarstvo. Pri tem sem se večkrat vprašal, kdaj bo tudi slovenski kmet tako redno in umno gospodaril z zakladi, katere mu narava tako raznovrstno ponuja. Saj tudi naša mila domovina ima v svojem krilu, kakor jo že Vodnik opeva, mnogo bogastva. Nahajajo se gorice, kjer sladko vince zori, lepe njive, kjer se klanja bogato klasje, nahajamo hribe in doline, kjer se gozd najlepše razvija, pa tudi mnogo sočnih pašnikov in travnikov za plemenito živinorejo.

Vender pa ima vsak kraj radi podnebne lege in sestave prsti svoje posebnosti; in ravno to je potreba in predmet umnega gospodarstva, da razmere v katerih živi, in zemljo katero ima obdelovati, spozna, presoja, in se tako dobrega poprime, in se s tem, kar mu stvarnica ponuja, okoristi.

In ravno v tem je švicarski kmet zares mojster. V kantonu Bern, v visokem gorovju je dolina „Ementhal“ (od tukaj najglasovitejšega sira ime Ementhaler Käse), ki radi svoje visoke lege ni nikakor prikladna za pridelovanje žita, raste pa po planinah, kakor travnikih in njivah sočna trava, in razsodni Švicar je že pred blizo 100 leti v tem okraju najprej začel spoznavati, da se mu je bolje okoristiti s tem, kar mu narava sama ponuja, namreč s sočno travo, kakor pa se siliti s pridelovanjem žita.

Začeli so z vso skrbjo gojiti mlekarstvo, ter natanko spoznavati vse poskuse z mlekom, in razne kemične spremembe, to je pri sirarstvu, in s tem so prišli polagoma do vrhunca, na katerem stoji danes švicarsko sirarstvo.

Sedaj pa imajo zunaj Berna sirarsko šolo, v kateri se izobrazujejo v tej stroki mladeniči ne samo iz Švice, ampak iz vseh delov naše pol oble.

Na tej šoli redijo obe v Švici najbolj razširjene goveje pasme to je sive in bernerberg šeke in šekaste.

Na tej šoli smo videli kravo bernskega plemena, ki je tehtala 730 kilogramov, stara pet let, mleka pa je dala lansko leto 6300 litrov. Da si pa izredijo take mlekarice, v to je potreba tudi natančnega opazovanja in rednega postopanja. Od vsake krave se mleko natanko izmeri po množini in tolščobi, se vse natanko zapiše in se tako spoznava vrednost krav mlekaric.